

**Посполітак Володимир
Володимирович**
Кандидат юридичних наук,
доцент кафедри приватного права
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»,
завідувач кафедри
гуманітарного розвитку
ВНПЗ «Міжнародний інститут
менеджменту (МІМ-Київ)»

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ У ТРЕТЕЙСЬКОМУ СУДІ

Без наявності правових механізмів захисту права та охоронюваного законом інтересу особи залишатимуться декларативними.

Відповідно до ст.15 ЦК України кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання; має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства. Зокрема, згідно ч. 1 ст. 16 ЦК України за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу особа має право звернутися до суду.[1]

Стаття 16 ЦК України не конкретизує, який суд може здійснити захист, а використовує родове поняття «суд». Тому одним з таких судів, який може ефективно захищати права та охоронювані законом інтереси, може бути третейський суд.

Діяльність третейських судів регулюється Законом України «Про третейські суди». [2] Третейський суд відноситься до недержавної форми судочинства.

Як відомо перевагами розгляду справ третейським судом є:

- оперативність та швидкість, відсутність бюрократичних та корупційних проявів;
- конфіденційність третейського розгляду;
- право сторін призначати третейських суддів та визначати місце третейського розгляду;

- незалежність третейських суддів, підкорення їх тільки закону;
- остаточний характер рішення та можливість оскарження цього рішення лише з процесуальних підстав, передбачених Законом України «Про третейські суди»;
- негайне набрання чинності рішенням;
- мінімізація витрат на третейський розгляд.

Однак, незважаючи на такі переваги розгляду справ третейським судом порівняно з державними судами, кількість справ, які ними розглядаються, є дуже низькою.

Згідно статистики, яка наведена Фондацією DE JURE станом на 2018 рік, всього в Україні з 2004 р. було зареєстровано 515 третейських судів, 21 з яких припинив діяльність, 83 — не отримують кореспонденцію за містом реєстрації, лише 33 — мають оприлюднені положення, регламенти та списки суддів. Встановлено, що за всю історію розгляд справ здійснювали 248 третейських судів, решта діяльності не вели. За останні неповні два роки (2017—2018) справи розглядали, а отже, фактично діють 39 третейських судів.[3]

Варто констатувати, що незважаючи на зміни до Конституції України 2016 року щодо досудового врегулювання спору, ЦПК України та ГПК України 2017 року в частині можливості передачі розгляду справи до третейського суду, всплеску кількості розгляду справ третейськими судами не відбулося.

При цьому варто погодися з думкою Т. Шепеля про те, що питання розвитку третейських судів є актуальним для України вже тривалий час. [4]

Спроби збільшити кількість звернень до третейських судів за допомогою законодавчих змін робилися неодноразово. Серед останніх законопроектів це:

- Про внесення змін до Закону України «Про третейські суди щодо приведення норм Закону до вимог міжнародних правил арбітражу та чинного законодавства, підвищення прозорості діяльності третейських судів, розширення їх використання юридичними та фізичними особами (реєстраційний номер 3460 від 12.05.2020, знято з розгляду); [5]

-Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо вдосконалення порядку утворення та діяльності третейських судів з метою відновлення довіри до третейського розгляду) (реєстраційний номер 3045 від 10.02.2020, знято з розгляду); [6]

-Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку утворення та діяльності третейських судів з метою відновлення довіри до третейського розгляду (реєстраційний номер 3411 від 29.04.2020, готується до другого читання) [7]

Однак можна погодитися з думкою багатьох фахівців у цій сфері, [8] що спроба, а точніше мета з якою було розроблено законопроекти, зокрема 3045, не є доречною, виправданою, достатньо обґрунтованою та актуальною.

Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки також заторкує питання третейського судочинства. [9] Зокрема, цим документом в частині альтернативного (позасудового) та досудового врегулювання спорів пропонується «удосконалення порядку утворення та діяльності третейських судів, у тому числі щодо підвищення вимог до засновників третейських судів, зміцнення інституційних можливостей третейського самоврядування, розширення підвідомчості справ третейським судам, поширення гарантій конфіденційності на третейських суддів» (пункт 4.1.5). Фактично йдеться про те, що й пропонують вищезазначені законопроекти.

Однак, на нашу думку, усі ці пропозиції будуть мало сприяти розвитку третейського судочинства в Україні. Як зазначає, Т. Шепель і в багато в чому можна погодитися з його думками, зокрема в частині браку інформації, що «широкому розвитку третейського розгляду заважає необізнаність про саму наявність такого інструменту та брак інформації про третейські суди, а також шлейф недовіри до них, який тягнеться з часів зловживань з нерухомістю і активного застосування судів банківськими установами». [4]

Однак, незважаючи на значну недовіру до державних судів, особи все таки звертаються до них. Проблеми з чесністю/довірою є щодо й до окремих

нотаріусів, державних та приватних виконавців, державних реєстраторів. Але особи все ж таки звертаються до них. То ж проблема напевно криється десь інакше. І не стільки в законодавчих проблемах, хоча жоден закон не є досконалим, наприклад в обмеженні підсудності справ третейським судам й діяльності третейських судів ad hoc, скільки в поінформованості суспільства про цей механізм.

Отже, третейські суди в Україні можуть бути належним та ефективним механізмом захисту прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб. Однак, вважаємо, для цього доцільно розширити підвідомчість справ третейським судам, удосконалити питання створення та здійснення судочинства третейськими судами ad hoc та поінформованості суспільства про цей механізм захист права та інтересів.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 30.01.2022 р.)
2. Закон України «Про третейські суди», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 30.01.2022 р.)
3. Третейські суди в Україні: стан розвитку, статистика, практика та перспективи. – Київ, 2018. – 52 с., URL: https://drive.google.com/file/d/13NY3gi24TbJcironM_6_YKbO-O9b2PTN/view
4. Тарас Шепель. Недержавні суди у судовій реформі: шлях в майбутнє чи екскурс в минуле? – Українська правда від 29.07.2020 р., URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2020/07/29/7261108/>
5. Про внесення змін до Закону України «Про третейські суди щодо приведення норм Закону до вимог міжнародних правил арбітражу та чинного законодавства, підвищення прозорості діяльності третейських судів, розширення їх використання юридичними та фізичними особами (реєстраційний номер 3460 від 12.05.2020), URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68803
6. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо вдосконалення порядку утворення та діяльності третейських судів з метою відновлення довіри до третейського розгляду) (реєстраційний номер 3045 від 10.02.2020), URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68103
7. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку утворення та діяльності третейських судів з метою

відновлення довіри до третейського розгляду (реєстраційний номер 3411 від 29.04.2020), URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68714

8. Реформа третейських судів: магія змін? - Юридична газета Online від 05 лютого 2020 р., URL: <https://jur-gazeta.com/golovna/reforma-treteyskih-sudiv-magiya-zmin.html>

9. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затверджена указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (дата звернення 30.01.2022)

*Подолька Тетяна Олегівна
студентка 2 року навчання
магістерської програми «Право»
факультету правничих наук
Національного університету «Києво-
Могиллянська академія»*

СВОБОДА ТВОРЧОСТІ ТА ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (СПІВВІДНОШЕННЯ)

Творчість уже давно є базовою потребою людини та буде надалі. Це доводять як перші малюнки первісних людей на скелях, так і сучасні твори культури та мистецтва. За умов інформаційного суспільства роль творчості вагома, а отже право на творчість та її результати потребує посиленої правової охорони.

Актуальним питанням станом на сьогодні є співвідношення свободи творчості та права інтелектуальної власності. Норма статті 54 Конституції України говорить як про вільний вибір форм, видів та проявів творчості, так і про право на її захист та результат [1]. На нашу думку, право інтелектуальної власності може як взаємодоповнювати свободу творчості, так і суперечити їй. Адже свобода одного творця закінчується там, де починається свобода іншого творця.

Свобода творчості належить до другого покоління прав людини (стаття 15 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права), а саме до